

Toelichting op Rococo-varianties

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893)

Rococo-varianties, opus 33

In 1876, het ontstaansjaar van de *Rococo-varianties*, naderde de psychisch labiele, mensenschuwe en vanwege zijn homoseksualiteit onder morele conflicten lijdende Pjotr Iljitsj Tsjaikovski de zwaarste crisis van zijn leven. Deze culmineerde een jaar later in een ongelukkig huwelijk en een poging tot zelfmoord. Hiervan valt in de zonnig-bekoorlijke *Rococo-varianties*, opus 33 voor cello en orkest nog niets te bespeuren. Tsjaikovski schreef dit werk voor de uit Duitsland afkomstige cellist en leraar aan het Moskouse conservatorium Wilhelm Fitzenhagen, die bekend stond om zijn exorbitante instrumentale vaardigheden. Fitzenhagen heeft het werk op diverse Europese podia geïntroduceerd en met het virtuoze stuk persoonlijke successen kunnen boeken. De eigenmachtige veranderingen van Fitzenhagen in de partituur, die in de eerste publicaties werden overgenomen, heeft Tsjaikovski geërgerd geaccepteerd. Pas in de jaren veertig van de twintigste eeuw werd de compositie in haar originele versie met de oorspronkelijke volgorde van de delen gereconstrueerd. Het stuk, dat uitblinkt door speelse elegantie, behoort tot het standaardrepertoire van iedere cellist en de beroemdste soloconcerten voor cello ooit geschreven.

Tsjaikovski, de meest op Europa georiënteerde onder de Russische componisten, knoopt in de *Rococo-varianties* aan bij de idiomen en vormen van de Westerse muziektraditie. Vooral de periode van de rococo en de tijd van de Weense klassieken hebben Tsjaikovski, die een apollinisch schoonheidsideaal nastreefde, geïnspireerd. De *Rococo-varianties* ademen zoals veel werken van de Russische componist – denk aan het kort daarvoor gecomponeerde *Tweede Strijkkwartet* en de *Derde Symfonie*, zijn een paar jaar later ontstane *Serenade voor Strijkers* en *Vierde Suite 'Mozartiana'* - de geest van Mozart, de 'gezalftde van de muziek', zoals hij hem noemde. Tot en met 1876 was Tsjaikovski ook werkzaam als muziekrecensent. Hij verzuimde geen enkele opvoering van een Mozart-opera, voor wie hij in artikelen zijn bewondering heeft uitgesproken. 'Naar Mozarts muziek te luisteren verschaft me onverstoorde vreugde (...) en maakt een gevoel van warmte in mij los. Hoe langer ik leef en hoe intensiever ik me in Mozarts muziek verdiep, hoe meer ik ervan hou.' Aldus Tsjaikovski. De *Rococo-varianties* beginnen met een langzame inleiding die het optreden van de solocellist voorbereidt. In de varianties die volgen, wordt het klassiek aandoende thema aan uiteenlopende metamorfosen onderworpen. De melodie verschijnt in dansante gestalte, dan weer als lyrische cantilene of rijk versierd, en op het laatst, in het sprankelende 'Allegro vivo', ritmisch gevarieerd en temperamentvol virtuoos. Na de première in 1877 in Moskou speelde Fitzenhagen het werk in verschillende Europese steden. De eerste uitvoering buiten Rusland vond in 1879 in het Duitse Wiesbaden plaats. Aan het concert bewaarde de toen aanwezige Franz Liszt een levendige herinnering. In een brief aan Tsjaikovski citeert Fitzenhagen trots diens enthousiaste reactie: 'Nou, dat is toch eindelijk weer eens muziek!'

Christiane Schima

De toelichting op de andere stukken die gespeeld worden, Symfonie nr. 8 van Jurriaan Andriessen en Antonin Dvorák's Vijfde symfonie vindt u in ons programmablاد 'Opmaat'. Deze kunt u voor aanvang van de concerten voor € 2,00 kopen bij de Vriendenstand.